

BUDA-PESTA

2 Octomvre st. v.
15 Octomvre st. n.

Va esî duminec'a.

Redact. : strad'a Havas nr. 1.

Nr. 40.

ANULU XII.
1876.

Pretiuu pe unu anu 10 fl.
Pe 1/2 de anu 5 fl. ; pe 1/4 de
anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Romani'a 2 galbeni.

U m o r u l u l i t e r a r i u .

(Dupa ideile unui scriitorin anglesu.)

Cuventulu *umoru* e de origine latina; elu a trecut, cá ereditate romana in limb'a anglesa, unde — cá si in latina — insemná umiditate, si numai mai tardiu — pe la finea secului alu XVI-lea — si-câstigã sensulu figuratu (schimbatu,) candu adeca fisiologiei de atunci cautandu dispositiunea individului dupa sange, fiere si alte musculaturi superioare altui individu, mai antâiu au insemnatu prin umoru dispositiunea sangelui si apoi caracterulu individualu basatu pe acést'a. Mai tardiu sfer'a acestui sensu figuratu alu umorului s'a estinsu din ce in ce; si precum temperamentulu anglesu, care e aplecatu spre bizaría, capritiu si spre melancolia, se manifesta in diferite escese si farse bizare; asiá si umorulu a fostu acomodat objective dupa aceste.

In acestu intielesu au luat si alte natiuni acestu cuventu de la Anglesi si in acestu sensu elu s'a naturalisatu, apoi a ajunsu si a remasu si la noi.

Insemnarea de astadi a acestui cuventu nu s'a desvoltatu nici la inceputulu, ba nici la midiloculu secului alu XVIII-lea, in modu literariu intru atât'a, in câtu adeca sè fia impreunatu cu dinsulu séu óre-care stilu anumitu, séu vre-unu conceptu esteticu; numai cu finea secului trecutulu au inceputu a se

numi mai antâiu umoristi acei scriitori, pe cari chiar timpulu, in care traiau, i numi „vitt.“

Acestu cuventu anglesu insémna „glumeti genialu“ si chiaru acésta aréta, cá sub acestu primu conceptu alu umorului se intielegea numai acea dispositiune subjectiva a individului, care fara a reflectá la viéti'a lui interna, adeca la miscãrile si luptele animei si mintii pentru a combate reutãtãile lumei, a intrebuintiatu numai armele capritieloru sale precum: umorulu, ironi'a, sarcasmulu, satir'a si altele.

De atunci incóce conceptulu umorului a trecut prin multe explicatiuni, si esteticii acestui seclu — cu deosebire Germanii — au incercatu a determiná diferitulu — dar mai totu-de-una unilateralulu — sensu alu acestui cuventu; si de aceea acum l'au pusu intre marginile comicului, acum lu-numiau joculu excessivu alu capritiului, acum lu-represintau cá risulu ironicu si despretiuitoriu alu durerii lumesci.

Jean Paul numi mai concisu umorulu acea situatiune nascuta din amesteculu contrasteloru, unde tragiculu amestecatu cu ridicululu zace in forme nedeterminate „cãci — dice elu — inaintea umorului nu este ceva atãtu de ridiculu, cá sè nu tréca preste dinsulu

totu odata si umbr'a demnității si a caintiei ; nu este ceva atâtu de sublimu séu atâtu de tragicu, ce pentru finitulu seu sè nu cada pe nivel'a nulității ori a ridiculului.“ *Loube* fî numai echoulu epigramicu alu acestei parafrase a lui Jean Paul, candu mai multu in modu genialu decâtu petrundiendu bine lucrulu, numi umorulu „sarutarea, ce o dà comicululu tragicului.“ Mai multi scriitori — inainte si dupa Jean Paul — au luat de basa a umorului dispositiunea spirituala ; dar de si liniscea bunei dispușetiuni e si calitatea esentiala a umorului, totusi nu e de ajunsu pentru producerea lui.

Cu tôte cà in Germani'a, in acésta patria a bunei dispositiuni spirituale, ar trebui sè cercâmu celu mai multu si mai bunu umoru ; aci inse aflâmu pucinu, dar mai cu séma fórte pucinu curatu. Pe candu din contra Anglia, care nici nu are cuventu pentru espresiunea bunei dispositiuni, a datu si dà literaturii lumii pe cei mai profundi scriitori umoristici.

Unu altu conceptu beletristicu, care — de si in diverse forme — a luat multu-pucinu capritiulu de basa a umorului, a pututu causá cà schimbarea, confundarea si contopirea capritiului cu umorulu a remasu pana in dilele nóstre, nu numai in intrebuintiarea de tôte dilele a cuvintelor, ci si in literatúra ; precum sunt asiá numitele foi umoristice, foi volante, panflete, cari de vre-o 20 de ani incóce s'au respanditu in tóta Europ'a. Aceste se deosebescu intre sine cu privire la midilóce. Unele, voindu numai a distruge si a face de risu, intrebuintiéza spre acést'a gradurile cele mai dejositorie ale glumei : joculu de vorbe, asemenârile, frivolitătile ; ér altele folosescu umorulu in sensu mai elevatu pe : satir'a, ironia, capritiulu fantasiei, care schimba figurile in modu bizaru si face, asiá dicéandu, cá un'a din alt'a sè resara si sè créșca — acomodandu tôte aceste intr'unu modu mai taiatoriu, mai acutu si mai vatamaroriu la cestiunile sociale si politice de di. Prin ast'a se nidiuescu a dá opiniunei publice o anumita directiune.

Dar si aici si colo scopulu e capritiulu ; inse adeveratulu scopu alu umorului nu e capritiulu, ci capritiulu e numai midiloculu umorului ; asemenea si gradurile amintite mai susu adeca : satir'a, ironi'a etc.

Asiá s'a intemplantu, cà multimea a confundatu midilócele cu scopulu, si pe acei scriitori, cari au intrebuintiatu midilócele umorului in gradu mai micu ori mai mare, i-a confundatu, numindu-i umoristici ; si schimbâ

umorulu cu satir'a mai nobila. — Deci déca *Saphir*, *Castelli* si altii au luat glum'a in locu de umoru, si de aceea se dicu umoristici : atunci firesce, cà dupa conceptele primite in viéti'a comuna, numele de umoru se cuvine mai alesu dispositiunii, ce se revérta preste operele scriitorilor mai geniali, cari s'au luptatu pe aren'a publicității cu armele necrutatóric ale glumei abstrase si figurate, adeca : ale ironiei si satirei.

Intru aceea repetu, cà glum'a e numai midiloculu umorului, dar nu e umorulu insu-si.

Glum'a, epigram'a, satir'a ataca numai individi si cá schintei'a versata de agilitatea mintii, se consuma pe sine si dupa o scurta steliere de ochi se stinge.

Umorulu este radi'a sórelui, care se ivesce de sub norii intunecati, si care totu acolo, unde cu ceva mai inainte se versau torenti de apa, imbraca in colóre suridienda acum unu punctu, acum altulu din regiune si-revérta viétia chiar si in cele mai neinsemnate obiecte.

Oplu adeveratu umoristicu este desemnulu, ce se reflecta in subjectivitatea imaginata a unui universu intregu, si cá frumosu si adeveru este nepretiuitu.

Glum'a este o caricatura aquarella, ce se consuma cu incetarea reportului séu a individului, la care se refera. Colorile i se intuneca si trecu.

Intrebuintiarea comuna inse nu a trasu lini'a, ce desparte glum'a de umoru ; de altumintrea erá chiamarea beletristicii a spune, cà glum'a numai atunci se convirte in umoru, déca in escentricitătile ei libere atingéandu ori ce obiectu in urma ajunge la subjectivitatea sa, si dupa ce asiá urmandu s'a dechiaratu de a dóu'a si a trei'a persóna, ajunge in urma a se dechiará, cà : „d'apoi nu vedeti, cà si in mine este simburele tuturoru acestoru slabitiuni : nebunii, rataciri, cu unu cuventu a tôte derisiunile.“

Acésta reflexiune forméza trecerea glumei in umoru, precum pré bine a notatu *Vischer* cà pe data ce individulu batjocoritu se face asemenea batjocoritoriului, e gasitu individulu, care intre ómeni omu se simte. Prin urmare resultandu umorulu din contopirea obiectului cu subjectulu, de sine urméza, cà bas'a umorului e subjectivitatea imaginata, chiaru asiá precum objectivitatea este repausulu lui plasticu. Adeca : in sensu subjectivu umorului i trebuie esperintia cu o profunda cugetare, minte agera, conceptiune viua, anima suscep-

tibila si libertatea animei de a nu fi impresiionata prin atacuri unilaterale.

Din consonanti'a acestora se nasce acea vedere curata si constanta, care din celu mai inaltu gradu alu objectivitatii inaltindu-se pe unu gradu, ce s'ar paré cá e superioru subjectivitatii, cá si de pe unulu punctu archimedicu vede glori'a, maestatea, inaltimea imaginata si in contr'a acestora vede cursulu lumii, puterile ce misca societatea, pasiunile, slabitiunea nisuintiei de a ajunge la inaltime, la inaltimea ascunsa in slabitiune si in societate, chiar asiá cá contradictiunile, ce suntu ascunse si se lupta in internulu seu; asiá dara contradictiunile intre finitul si infinitulu, intre celu mare si celu micu, intre intregulu si defectuosulu; si tóte aceste contradictiuni, reflectandu-se in susceptibilitatea umorului, care cauta adevverulu, se aréta cá o fiintia, acolo unde tóta form'a diferita cuprinde posibilitatea de esistintia a tuturora in o forma asemenea celoru alalte.

Dupa tóte aceste candu subjectivitatea se radica la punctulu supremu alu objectivitatii si candu acést'a se reflecta in subjectivitate: aci este bas'a dispositiunii animei, care se manifesta in umorulu luatu in sensu mai *inaltu*. Astu-feliu de umoru, chiaru pentru cá gásesce simburele slabitiuniloru spirituale si prin urmare chiaru prin aceste slabitiuni vede de aperatoriu pe bunulu sufletu, se impaca cu universalitatea de contradictiune a slabitiuniloru si prin acést'a invingéndu lumea si pe sine insu-si impaca pe altii si elu insu-si se face crestinu bunu, docilu si indulgentu; cáci vede in lume mai multa slabitiune decâtu crima, mai multa nuancia decâtu coruptiune, si tóte aceste nu pentru acea le combate cá sè vulnere, ci mai vèrtosu pentru cá sè vindece si cá disporportiunea nascuta intre bine si reu sè o aduca in armonia indestulitória.

Umorulu care facia cu infinitulu nu cunosce nici unu finitu, facia cu marele nu vede nici unu micu si care ori ce lucra lu-cauta de ambe partile: ride candu o massa de poporu si-radica unilateralu faci'a in seriose credituri; unde — desine — placut'a gluma nu vede alt'a decâtu unu ce ridiculu, ér umorulu adese-ori suspina de durere pentru moralitate; si, candu a aretatu slabitiunile individiloru la tóta lumea, imputatiunea rea o imblandiesce prin acea cá ce este universalu reu, acea nu póte fi pentru totu-de-un'a reu: prin ast'a resuscita in noi simtiulu de amore si de paciintia.

Candu umorulu va sguduí din umbrele

desiertatiunii ambitiunea, ce governa lumea cu prudintia eterna facia de cea mai de diosu, dar aici admirabil'a marire a ei, si candu privindu la desiért'a aparintia, va rumpe masc'a prefacerii, a faciariei si va distruge paladiulu puterei de a supra usurpatiunei: atunci umoristulu suscita pe fia cine la necasu pentru ori si ce, fia adevveru séu si numai gluma; de asemenea resuscita compatimire de cei asupriti si de cei nenorociti.

Candu ride la vorbele unui naucu (stupidu,) care e incapabilu de ori ce prefacere (simulatiune) si se impiedeca in tóte regulele de cuvenintia ale vietiei: elu totu-si se bucura de sinceritatea naturei, ce s'a manifestatu in acestu individu, care fara a voí aréta necorruptiunea lui: atunci cu ce ne consóla? ne-dice: *vicisitudinile, ce se vedu in viétia ne aréta câte odata original'a ei nobilitate.*

Aceste si alte asemeni contradictiuni, dupa contopirea loru in insa-si subjectivitatea sa, lupunu pre umoristu in acea dispositiune a animei, prin care din surprindere cu o rapide intorsetura trece in gluma si umoru si din contr'a; si adese e capabilu a le impreună amendóue atátu de bine, in câtu face a ride intre lacrimi fiindu cá si elu reciprocu bate ridindu si plange glumindu.

Silviu Cato.

Te iubescu!

(Fragmentu din poemulu „Raulu.“)

Iubescu, este suspinulu pe care-o vecinicia,
De candu e fara margini, si câtu o sè mai fia,
Sioptesce la urechi'a Parintelui cerescu;
Si elu, beatu de-a sa gloria, c'unu gemetu creatoru,
Muncitu de-alu seu giganticu si necuprinsu amoru,
Si 'mbratsiatu de bratiulu betranu alu nesfêrsirii,
Pe lir'a nemuririi
Rspunde: — Te iubescu!

Iubescu, este cuventulu, pe care 'n armonia
L'a spusu, fatia cu ceriulu, antâii muritoi,
Candu, pentru cá sè póta mai strinsi uniti sè fia,
Dadura pentru dinsulu a raiului comori;
De-atunci, de mii de vécuri cu fala repetatu,
Elu suna ori si unde cá eco secularu;
Iubescu, pamentulu spune de sóre imbetatu,
Iubescu, va fi cantarea ce va 'ntoná sub sóre
Parechi'a de pe urma, candu va simti cá móre,
Candu vremea desiértá-va alu dragostei paharu.

Si de-amu puté sè scótemu din fundamentulu seu
Pe-acestu pamentu pe care pecatulu lu-rotesce,
Spre-a-lu asvêrlí in fati'a acelui Damnedieu
Ce l'a facutu si care durerii lu-jertfescce;
De-amu face o hecatomba din lumi desfintiate,

De-amu stinge pe-acelu sóre ce-i ochiu Dumne-
dieescu,
Din universe frante si liberu de pecate,
Ar fi supremulu gemetu alu lumii deramate
Acordulu sfantu : Iubescu !

Misteru alu vietii nóstre, sfintitu de mii de ori
Prin juraminte frante, prin totu ce-i omenescu,
Prin totu ce-a vremei bratie cladescu si nimiceseu,
Amoru ! amoru ! pe tine, ce vfi cu dulei fiori
Candu nime nu te astépta, pe tine te gatescu
Ori unde pe pamentu
Si totu-de-una sfintu,
In cas'a desfrenării, cá si 'n palatu domnescu !
D. Petrino.

D o c h i a.

— Traditiune poporala. —
(Fine.)

Usile se deschisera, Rucsanda se aruncà
in bratiile maicii sale, care i demandà dupa
aceea cá sè desierte carbonii in blidulu celu
mare de lemn.

Fii'ca desiertà cu uimire vesela fragile
cele mai frumóse in blidu, si dupa ce istorisi
mai-cei sale cu colorii viue pe scurtu calea ei,
adormi, cá sè mai viseze odata aventurele
facute.

Trecura mai multe luni, si sosi a 19-a
februarie calind. grecescu. Atunci dişe Dochia
ficeii sale :

— Sosescu momintele in cari trebue sè-i
dau ernei remasiti'a, pentru cá sè remanu cre-
dinciósa profetiiloru mele, si cá sè remanu in
amintire vecinica natiunii mele. Mergi, ada-mi
cogiócele si ajuta-mi cá sè le imbracu ! Dà-mi
si surl'a (trimbiti'a) pastoriloru !

Rucsanda ascultà, si dupa ce s'a imbra-
catu Dochia in dóue-spre-diece cogióce si s'a
inarmatu cu trimbiti'a pastorésca, esi din ca-
sutia si trimbitià asiá niste tonuri de puter-
nice, încátu se puse aerulu astu-felu in tulbu-
rare, cà se clatinau bradii aruncandu de pe
sine cucurudii lor, precum si hainele de za-
pada si ghiatia, si filfaiau éراس in verdé-
ti'a lor.

De locu statura inaintea Dochiei dóue-
spre-diece oitie, pe cari le maná dins'a inainte,
disparendu din ce in ce din vederea fi-
cei sale.

Dupa aceea se ivira viscole cumplite, cari
incetara d'abiá cu nóptea.

Acésta tempestate se repeti prin dóue-
spre-diece dile si in fía-care din aceste dile la-
pedá Dochia câte unu cogiocu, remanendu in
diu'a din urma numai in peptariu.

De aici inainte incegù primavér'a cea mai
frumósa, éra Dochia ajunse cu turm'a ei pe
platoulu amintitu la inceputulu acestei tradi-
tiuni, unde acuma érá véra. Erburile mirosi-
tórié de acolo serviau oitieloru de pascatóri'a
cea mai buna.

Dochia se asiedià truditá pe o piétra, si
esclamà implorandu ceriulu :

— Potoscescu-mi fóméa !

Si ce minune !

Minuni nevediate asiediara bucatele cele
mai alese inaintea pastoritiei nesdravane, care
mancà si beù dintr'o canna mare cu unu po-
calu de cristalu vinu moldovenescu de celu
mai vechiu.

Ea beù si cantà dupa aceea cu placere in
limb'a romana canteculu urmatoriu :

Frundia verde de maslinu,
Me 'mpresóra aeru linu ;
Sórele me incaldiescu,
Érb'a oiloru inverdiescu.

Vicolitu-a di si nópte,
Dóue-spre-'ce dile tóte ;
Eu cu turm'a mea afara,
Me porni par c'a fostu véra.

Siedu acuma pe o stanca,
Care-i a lui Cerbanu fíca ;
Si privindu trecutulu meu,
Vedu totu ce-am suferitu eu.

Fóméa, setea me topise,
Inim'a amaru mi-o strinse ;
Domnulu bunulu Dumnedieu,
Mi-a datu totu ce-am doritu eu.

Vinu vechiu tare de Cotnaru,
Canna plina cu paharu ;
Sórele prin elu privescu,
Mangaia-me, recorescu.

Surl'a mea prin vai resuna,
Ducéndu la toti veste buna ;
Primavér'a cea frumósa
Alungà érn'a gerósa.

Mancarea buna me 'ntari,
Vinulu Cotnaru me recori ;
Mi-asíu dori si-o veselía,
Numai de-a lui Raresiu nu fía.

Fía numai bunu ciobanu,
Pe hotarulu lui Cerbanu ;
Turm'a cá sè mi-o padiésca,
S'aiba fatia angerésca !

D'abiá sfirsise Dochia strof'a din urma a
cantecului, candu resunà unu glasu de pe có-
m'a muntelui :

Dochia nemultiamitória esti,
Mil'a mea n'o pretiuesci;
De aceea in vecia
Stanca din tine sè fia.

Ea sè spuna 'n vecinicia :
Ve feriti de lacomia;
Séu viéti'a vi s'a trece,
Cá si-acésta piétra rece!

Si Eudochia se prefacù cu turm'a ei in piétra. Fiic'a ei disparù fara urma. De aceea vicolesce in locurile acele pe la 19 febr. Atunci spune munténulu :

— Si-arunca Dochi'a cogiócele!

*

Acésta traditiune poporala i-a impartesitu-o unui invetiatoriu din Bucovina unu munteanu din Bucovina, carele — componendu-o la unu locu — a dictatu-o intr'unu pensionatu in limb'a germana si romana fetitieloru.

Fiindu un'a din aceste invetiacele si sóci'a mea, a pastratu-o scrisa.

Credu, domnule sedactoru, cà déca nu se va fi publicatu pan'acuma in vr'o fóia séu carte, astu-felu dupa cum se afla mai susu, va fi destulu de interessanta de a fi publicata in stimabil'a dv. „Familia.“

Ionu Berariu.

Cetatea Belgradului (Alba-Iulia.)

(Urmare)

Colosal'a zidire, prevediuta in frunte cu inscriptiunea „1794 Uraniae C. Ig. de Batthyán Ep. Trans. posuit“ a fostu biseric'a monaciloru trinitari, care ordu in 13 aprilie 1874 fu disolvatu.

Partea inferióra a zidirii sierbesce spre locuintia unui canonicu, totu odata custode alu bibliotecei, infintiate precum vedemu in 1794 prin episcopulu Batthyány, omu iubitoriu si spriginitoriu alu sciintieloru. Partea de midilocu contine bibliotec'a in sa-si peste 26,000 brosiure, multe incunabile si manuscrise pretiose. *) Acésta frumósa suma de càrti, adunata mai cu séma prin zelulu, sacrificiulu si sirguinti'a amintitului episcopu, este ordinata in mai multe despartieminte, la cari numai cu scarele stabile construite acolo poti ajunge. Alta multime de càrti sta intr'o chilía hâlmugramada neordinate si inca de dieci de ani. Durere, cà multimea custodiloru succesu dup'olalta n'au mai miscatu nici câtu e negru sub

*) Materiele de pretiu pentru istori'a Romaniloru si a patriei lor le-am fostu insiratu inca in 1869 in „Transilvani'a.“

unghia. Apoi nici episcopii urmatori, afara de Haynald, actualulu r. episcopu din Calocia, n'au mai adausu spre redicarea bibliotecei; nici macaru pentru reparaturi n'au sacrificatu, de si astadi celu ce calca padimentulu acelei zidiri nu-i siguru déca mai ésa viu séu intregu afara, ceea ce ne silesce a teme, cà déca aceea biblioteca si zidire va fi ca si pana acuma masteru tratata, intr'o deminétia se va latf adeverat'a veste, cà in loculu bisericei trinitariloru se vede numai inca unu conglomeratu de petre, caramide, càrti, manuscrise, ochiunuri, globuri, tablouri d'astronomia; ruinile unei comore de tesauri a Ardealului.

Pe o mésa a salei bibliotecei este deschisu unu protocolu voluminosu, in care fia-care cercetatoriu si insémna numele; pana acum'a contine multe sute de insemnàri. *) Langa sala bibliotecei se afla chili'a cu colectiunea anticitàtiloru nu pré bogata din simpl'a cauza a negligintiei si ignorantiei.

D'a supra bibliotecei, 96 urme de la pamentu este sala d'astronomia de 36 urme lata si lunga si 20 urme nalta, prevediuta cu ferestile necesarie intregu, de diumetate, coperte cu table de lemn séu de pleu, amesuratu trebuintieloru observatoriului respectivu spre regularea luminei in sala.

Pe pareti se vedu figurile colorite ale eroiloru astronomiei: Ptolomeu, Copernicu, Cepler, Newton, Tycho de Brahe.

In partea resaritèna a acestei sale se afla o camera obscura, care si astadi se póte pré bine folosí. In partea apusèna a salei se afla alta chiliutia pentru meridianulu redicatu in anulu 1843.

Nisce orologie, quadrantu, thermometri, barometri, busole, ochiunuri si alte asemeni utensilie facu tóta avuti'a acestui institutu. — Inse si aceste tóte se afla intr'o stare deplorable, neiertata, fiindu cà de la anulu 1846 nu s'au mai facutu in nici o privintia intrebuintiare de ele. Si nu li greu custodiloru a aretá singurateciloru cercetatori aceste ruine astronomice, si inca in forma de raritati, mangaiandu-se, cà prin simpl'a aretare a acestoru reliquie ruginite au satisfacutu curiositatea ómeniloru si au implinitu prin acést'a datorinti'a si chiamarea.

(Finea va urmá.)

Ionu Valeriu Barciannu.

*) Bibliotec'a fiindu publica, cercetàrile se facu de la 11—12 óre a. m. Cei ce vreu sè lucre, sè culéga acolo au mai multu timpu din di, si li stau la dispu-setiune cele mai de trebuintia utensilia.

VULTURII BOSFORULUI.

— Romanu de RAOULU NAVERY. —

(Urmare.)

El-Scheriff se încercă, acum elu la rîndulu seu, sê redice curagiulu tinerei captive; acêst'a si-reculese tôte puterile, că sê-lu faca a crede, că a reiesitu; inse candu princiuulu se departase, curagiulu fictivu alu tinerei fete o parasi numai decătu, si ea incepû amaru a plange,

III.

Gurganu Colosulu.

In diumetate intunereculu se putû acum vedê redicandu-se pe incetu unu omu de o factura giganta, care se tienû mai multu de o ôra ciupitu dupa frundiariu. Elu inaintă pe incetu spre tiner'a fêta si i dîse cu o vîce plina de blandetia :

— N'ai trebuintia de mine ?

— Gurganu ! — strigă Panagi'a, — credintiosulu meu Gurganu !

— Eu ti-sum umbr'a, — respunse colosulu ; — unde te duci tu, acolo mergu si eu . . . De ai merge chiar spre mormentu si acolo ti-asiu urmă, căci ti-datorescu viêti'a . . .

Turcomanulu negru, unu soiu de Goliatu selbategu, care stă acuma inaintea sclavei Sarei, a fostu intru adeveru scapatu prin tiner'a fêta de o môrte grozava.

Acêst'a intemplanse se petrecû cu trei ani mai nainte.

Famili'a lui Ouzoun-Hassan se află atunci pe cale in Boukara si locuî palatiulu Arc, redicatu pe o colina formata de terasse produse prin umpluturi, construitu cu desteritate si tare din tiêgle, pe cum se vorbesce, inca in seclulu alu diecele. Ouzoun-Hassan caletoria astu-felu tóta aceea parte a Turcomaniei, alu carei stapanu eră, cu scopu de a delatură abuserile diregatoriloru subalterni, de a face dreptate celoru mici, de a remuneră pe cei mai invetiati ulemi si de a-si innaltia reputatiunea de legilatoru pana la renumele seu de ostasiu.

Principele nu se putû lipsi de svaturile maicei sale, El-Scheriff lu-insocia, că sê invetie de elu artea de a guvernă si Panagi'a, considerata mai multu de amica, decătu de sclava, nu remasera de familia.

Mersulu primu alu lui Hassan, Mohamedanu zelosulu, fu la mosee'a din Mamazi-Gad, unu edificiu totu odata si pomposu si curiosu, fiindu adausu, afara de biserica, unde se faceau rogatiuni, de campuri nemesurate de cursu, de unu caravanserailu (edificiu, unde se sustienu caletorii la locuri sante) in stare de a primi in sinu-si toti pelegriini de la Mec'a si de unu locu rezervatu pentru tîrgurile anuale, la cari se adunau tôte poporatiunile vecine. Aici se vindeau camile mahare, rapedi la cursu; cai Koclani de pretiu neauditu; cai turcomani, de o factura innalta, cu picior fine, a caroru frumsetia constă in perulu loru stralucitoriu; calulu usbecku, care se aduce din nordulu Boukarei si din cantonulu Miaukal.

Aici se schimbau stufe de metasa, lana, stufe tiesute, arme pretiose, seuclele, pucine la numeru, de economiă a turcomaniloru, parfumuri, petri-scumpe si captusieli de pretiu. Aceste tîrguri erau pentru tier'a isvîre de avutia. Scôla se află de laturca mo-

seei. Dins'a continea unu colegiu de ulemi. Acesti legisti, esplicatori de legi, sunt totu odata corpulu invetiatoriu, prin cari se cresc studintii, advocatii, professorii, comentatorii, casuistii (esplicatori de casuri), esplicatorii tecstelor, invetiatii autentici si esaminatorii. Ei formau o corporatiune cu unu mufti in fruntea ei. Ouzoun-Hassan si-formase colegiulu seu de ulemi dupa modelulu celuia fundatu de Mahometu alu II-le. Elu si-tinea de mare onore a face, că civilisatiunea sê petrundea si in celu mai saracu satu supusu stapanirii sale. Elu dovedia profundu respectu ulemiloru de Mamazi-Gad si le lasă numerose probe de generositatea si darnici'a sa.

Parasindu colegiulu de la mosiea, se duse a-si lovi cu religiositate fruntea de petr'a santa de de-pre mormentulu lui Bagou-Eddin; aici si-indeplini datorintiele pietatii sale ferbinti.

Pana ce petreceă Ouzoun-Hassan la Bonkara, se adunasera diferitele triburi din nordulu Asiei; dupa ce dinsulu li primi juramentulu de ascultare, se dispunea a parasi cetatea, candu Sara, care ca crestina, simtia indurare egala pentru toti nefericitii, i dîse :

— Tu ai implinitu, fiulu meu, mari datorintie : seracii binecuvanta damici'a ta, poporulu scie, cu ce zelu supravighiedi diregatorii, cari i facu dreptate, invetiatur'a in scôle primu incuragiari nenumerose; nu-ti remase altu-ce, decătu sê scii cum sunt pedepsiti ômenii calcatori de lege, decătu a te convinge prin ochii tei proprii, nu este ôre pedepsita cutare gresiela usiôra prin torture oribile? Dupa-ce ai vedutu tribunalulu, binevoiesce a descinde la inchisori.

— Intieptiunea si bunatatea domnescu in svaturile tale, maica, mane vomu cercetă temnitiele condemnatiloru, — fu respunsulu lui Hassan.

Intr'adeveru, diu'a urmatoria principele, fiulu seu El-Scheriff, Panagi'a si vre câti-va turcomani nobili se dusera la Zindanibala, seu temniti'a usiôra. Singuru numele ei causă o frica nespusa, de altmintrea destulu de justificata, prin torturele, ce suferiau in dins'a prinsii. Si acesti-a nu erau decătu nisce ômeni culpabili singuru de calcării usiôre de lege.

Condamnatii se pogorau in Zindanibala cu ajutoriulu unei funi si remaneau acolo inmoiati pana la subsuori intr'o apa statuta, a carei recola si putore nu intardiau de a li causă in membri dureri viue si a-i ucide in câte-va septemani prin torturele mereuasie ale asphyxieii.

Ouzoun-Hassan ordonă de a se implé citern'a si dedû gracia deplina nefericitoru trasi murindi din gróp'a acêst'a oribila. Principele crediû a fi gatatu cu spectacolulu acestu durerosu alu firei omenesci, care se eserciédia in torturarea mereuasie a asemenelui seu sub pretestulu, că-lu face sê-si espie gresiela seu peccatulu, dar guvernatoriulu de Boukara lu-insciintia, că inca are de visitatu temniti'a Karra-Kauch seu cas'a pureciloru de ôie.

— Ce clasa de a culpabililoru sunt acolo inchisii? — intrebă principele.

— Furiu, — respunse guvernatoriulu cetatii.

Incepeti mai inlantru! Ouzoun-Hassan cu suit'a sa trecura prin o curte mare, apoi se aflara intr'o galeria cercularia din pregiurulu unei grópe largi, pe fundulu careia eră usioru a vedê ômeni legati de pamentu prin manuri si picioru si astu-felu dati preda celui mai uriciosu verme. Peste doue-trei dile faci'a

loru erá mancata; celu mai robustu omu nu putea vietui sub acésta pedépsa decátu o septemana.

Ouzoun-Hassan, care se apropiase de paretii rasimului se retrase infioratu.

— Câti condamnati aveti in acestu momentu?

— Doi au muritu asta deminétia, patru moru in minutulu acesta... Celu-ce ni fu adusu eri, e unu soiu de gigante fôrte temutu pentru indresnétia sa: E acusat de rele fapte si in specia de furtulu a doi cai.

— Adeveritu-i-s'a crim'a?

— Presupuneri grele se unescu a supra capulu acestui omu si de ôre-ce a întrebuintiatu si fortia spre a intrá in mostenirea sa, judii si-au cugetatu de datorintia a scapá campiele Boukarei de omulu acestu periculosu.

Ouzoun-Hassan avu curagiu de a cautá de nou in grópa.

Condamnatulu erá unu omu de o faptura gigantică.

Vediendu pe colosulu acesta doboritu la pamentu, strinsu in legaturi, cari lu-impedecau de a-si miscá membrele si datu préda nestoru insecte mârce-de, cari in câte-va ôre voru sè-i mance ochii si bu-diele si audindu gemetulu surdu alu nefericitului, principele simti, cà i se contrage anim'a.

Elu totusi stá la indoiéla de a da ordine, cá sè se eliberedie acestu misielu, candu se apropiá Panagia de elu, repetandu:

— Gratia! Gratia!

— Auditu-ai, cà e unu omu periculosu, unu lotru temutu?

— De ar fi de o mia de ori mai multu, este a vatemá umanitatea, candu se torturédia o creatura astu-felu. Ce pecatu n'ar fi dejá de altmintrea espiatu prin suferintiele indurate de dinsulu pan'acuma... Stapanu, tu mi-ai apromisu in dilele trecute o favóre dupa placu-mi: eu ceru de la tine vietia omului acestuia!

— E lucru neintieptu a redá celui reu libertatea.

— Cine ti-spune, stapanu, cà totu simtiulu bunu e stinsu din anim'a lui?

— Si ce va face dinsulu intr'o tier'a, unde fiasce-care lu-teme si se feresce de elu? Nu va fi dinsulu ôre aprópe adstrinsu de a recurge de nou la lotrii, cá sè aiba urediu si finice, cari de fiasce-cine i se voru refusá?

— Eu nu l'asiu nici lasá in acésta cetate, — respunse Panagia, unde singuru numele lui respandese temere. Déca mi-lu dai, lu-ducu cu mine: elu va ingrigi de florile si paserile mele; elu va fi sclavulu prinsei tale. Legea mea, care e si a maicei tale, mi-demanda indurare, eu acceptu grati'a lui de la bunatatea ta.

— Ti-lu dau Panagia, inse adu-ti a minte de dicerea Coranului: „Celu reu nu se face nici odata bunu, nu, nici prin binefaceri.“

Principele dedu ordinatiune, cá sè se deslege prinsulu, apoi sè se tramita mane, dupa ce unu medicu abilu i va fi legatu ranele, in palatulu de Arc. Apoi Ouzoun-Hassan suprimá temniti'a Karra-Kauch, precum ordinase sè incete si Zindanibala.

Tóta ceea parte a dilei Sara se aretà si mai buna decátu ori candu catra tiner'a fêta; dins'a i sciú

multiamita, pentru cà a repurtatu invingere a supra crudelitatii judiloru si gâdiloru turcomani.

A dou'a di Panagia acceptá cu impacintia sosirea protegiatului ei.

Prinsulu de eri erá unu turcomanu negru de o faptura colosala si de o putere muschiularia infricosiata. Capulu lui enormu erá acoperitu de peru cretiu, care i indoiá inca cuprinsulu. Lucru straniu: privirea acestui gigante erá blanda; omulu caracterisatu de unu lotru periculosu se parea aprópe temendu si tremurá facia de acest'a copila, careia si-datoriá vietia.

— Unde fusi nascutu? -- lu-întrebá Panagia, candu i se aduse inainte.

— In apropiarea riului Gourganu.

— Cum te numesci?

— Lasa-me sè uitu numele, care l'am purtatu, de ôre-ce voi sè devinu altu omu; de vei voi, numesce-me ca pe acelu riu, in care me scaldá maica-me, candu eram inca copilu.

— Scii tu, — dise Panagia, — cà principele Ouzoun-Hassan mi te-a donatu mie?

— N'am trebuintia de ordinatiunea sa, cá sè-ti fii sclavu. Eu eram condamnatu la o mórte ingrodizória, tu m'ai scapatu, atâta e destulu. Tu ai fostu de acea parere, cà anim'a lui Gourganu nu e pentru totu-dé-un'a corupta si cà mai multu sórtea vitréga, decátu crim'a l'a aruncatu in prinsórea din Boukara. Pentru cugetulu acestu induratu eu mi-ti devotediu sufletulu... Unde vei dice, sè me ducu, me voi duce... De ai vr'unu inamicu, eu lu-vroiu sugrumá in bratiile mele; de ti-trebue o coróna, eu me voi duce si o voi luá de-pre capulu unu rege!

Candu parasi famili'a lui Ouzounu-Hassan cetatea Bonkara, Gourganu i-urmari. Sub caletoria dinsulu se ocupá de calari'a Panagiei, veghia asupra-ei cu mare grigia si nu suferia nici-decátu, cá altulu sè-i facea celu mai micu servitiu.

Elu resimtia pentru Panagia o recunoscintia esaltata si aprópe misteriosa. Acésta tinera fetióra crestina, frumósa cá o visiune, incinsa si dupa nume cu nimbulu curatieniei, deveni pentru dinsulu objectu de o adoratiune pasionata. Ouzoun-Hassan de numerosii sei servitori nu erá mai bine ascultat si mai credintiosu servitu, decátu Panagia de uniculu ei sclavu.

Cele mai frumóse flori infloriau in gradin'a ei, ér' colivi'a ei erá plina de paseri; mulele albe, pe cari calariá dins'a in preambulare, erau objecte de grigi'a intieleginta a lui. Totusi, pe langa tóte aceste ocupatiuni diverse, Gourganu, se aflá totu-dé-un'a gat'a si asculti la unu semnu, la o provocare a stapanei sale.

Elu o urmariá umilitu cá unu cane, perdiendu-se din naintea ochiloru ei, candu n'avea trebuintia de elu, fericitu, candu i-se dá ocaziune a-si dovedí zelulu si recunoscintia.

Acestu omu, condamnatu mai nainte pentru furtu, se puteá aflá între tesaurulu Asiei, fara sè aiba ideea, de a defraudá vr'o margea séu bucata de aur. Onestitatea i-veni in diu'a acea, in care i-s'a doveditu incredere; Panagia, prin o delicatétia, alu carei secretu lu-avea ea singura, insarciná pe Gourganu adese-ori, cá sè-i inchida giuvaerile.

Sclavulu cunoscea de multu secretulu Panagiei. A ceea-ce El-Scheriff n'a ghicitu, devini tortura pentru Gourganu. Gigantele erá préd'a duoru simtieminte: a

simtiementului de ura, care i-o inspirá El-Scheriff, caus'a in-consciinta de superarea tenerei fete si a simtiementului de respectu, ce i-impunea omulu, carui-a dins'a si-devotase viétii'a. A redicá man'a asupra lui El-Scheriff ar fi fostu, a causá mórtea Panagiei, ér' de a vedé pe El-Scheriff farmecatu de alt'a, candu tiner'a féta lu-alése pe elu, i-para lui Gourganu crima neiertabila.

In fia-care séra, candu Panagia jocá pe mandora in frundiariu, Gourganu se furisiá in umbra, cá sè audia gazalii tinerei fete. Panagi'a, care cantá principiului, nu se dubitá nici-decátu, cá câtiva pasi de ea are pe acestu umilitu ascultatoriu.

Candu, dupace ascultá confidinti'a lui El-Scheriff si audí numele rivalei sale, Panagi'a se innecá in lacrimi, dins'a nu se mirá de locu, cá vedindu de odata pe Gourganu linga dins'a. Devotamentulu sclavului seu i-erá cunoscutu: nu erá elu óre de facia, de câte-ori dins'a aveá trebuintia de elu? Ce e dreptu, atunci nu erá vórba, — decátu de a esecutá nisce ordinatiuni, pana-ce acuma Gourganu se pareá a luá rolulu de confidentu si amicu. Intr'acestea Panagi'a suferiá mai tare, decátu sè cugete a se aflá ofensata. In desperatiunea ei se bucurá chiaru, cá afla o fiintia, care ia parte din suferintia ei.

Gourganu remase selbatecu, ce privesce patim'a, elu acceptá sè véda pe Panagi'a jalusa si maniósa, elu acceptá sè i-se strige:

— Omori pe celu-ce me respinge!

Inse Panagi'a erá crestin'a, dreptu-aceea, candu Gourganu prosternutu innaintea ei o intrebá:

— Ce pedépsa va sè suferi El-Scheriff?

Panagi'a stergandu-si lacrimile, cari i-curgeáu de-a-lungulu fechiei, i-respunde cu voce franta:

— Iubescelu si respectédia-lu mai multu decátu pe mine insa-me!

Gigantele sari susu de surprindere, totusi duse pól'a vestmintulu Panagiei la budie murmurandu:

— A audí, este a ascultá.

IV.

Solia dupla.

O luna decurse dupa scenele enarate de noi, candu vení unu tramisu, calare pe unu calu rapide, si aduse lui Ouzoun-Hassan noutatea mortii lui Kara-Youlouk, a consangénului seu, a carui creditate constatória in pamenturi locuite pe tribulu „Lipitórea négra“ vení acum in posesiunea lui.

Candu, cu multu mai inainte de epoc'a acest'a, in care se petreceáu aceste fapte, sultanulu Amuratu alu II-le intreprinse de a injosí famili'a principiloru de Camarani'a, trei emiri turcomani refusase de a se supunu invingetoriului. Acesti-a eráu emirulu de Diarbeky, capulu trupei „Mneiloru-Albi“; — emirulu de Marasch, capulu barbatiloru stirpelui numitu „Lipitórea Négra“ si emirulu de Adan'a, provincie intermediarie intre Arabi'a si Anatoli'a, — cari formau tribulu numitu „Mnelu-Albu.“ Mai tardiu, candu Timour-Senk se aflá in resbelu cu Amuratu alu II-le; stapanulu selbatecu alu tartariloru temendu-se de a vedé estindiendu-se posesiunile sultanului catra Persi'a, reasiediá pe principii turcomani in posesiunile loru si i-ajutorá in susutienerea independintiei loru. Ba inca facú si mai multu: dinsulu pretinse, cá sultanulu si platésca unui-a dintre ei dare, cu scopu de

a umili superbi'a lui Amuratu si a urmatoriloru lui. Sultanulu promise si solvi darea; inse spre a-si resbuná, dinsulu voi, cá imperatii din Trapezunt'a sè-lu recunósca de suseranu si sè-i die omagie ca atarui.

Noutatea mortii lui Kara-Youlouk erá pentru Ouzoun-Hassan de o mare importantia. Cá mostenitoriu alu principelui mortu, lui trebuia sè platésca Mahometu alu II-le de-a cum-nainte tributulu de o mia de siei chindisite, de o mia de frêne, si o m'ia de invetitori de capu pentru cai. Óra resplatirii eclatante suná in fine pentru Ouzoun-Hassan, care comandá independinte tribulu „Mneiloru-Albi“ si acum adaugeá acestuia si poporatiunile „Lipitóriei-Négre.“ El-Scheriff se aretá inca si mai voiosu din caus'a acestui acrescumentu de putere. Elu vedea intr'acést'a cea mai antáia trépta destinata a-lu apropiá de véra-sa, Anna Comnena; dreptu-aceea rogá pe taica-seu, cá sè serbedie prin solemnitati imbracarea puterei sale nóue si unésca.

El-Scheriff si Ouzoun-Hassan voiau sè unésca cu acésta ocaziune simplicitatea datineloru turcumane cu splendórea sultaniloru din Asi'a.

Turcomani'a aveá, de altmintrele, pe atunci importantia mare. Asiediata spre média-nópte de Oxus, dins'a se estindea de la Cetatea Buekh pana la marea Caspica si cuprindea in sine loculu ce desparte pe acésta mare de cea Azovica; fiindu domnita de muntagie innalte, padurose, sfasiata prin plaiuri seci, dins'a datoriá puterea roditória a váiloru sale riuriloru, Gourganu si Attak cari curgeau intr'o distantia de o mila de catra o-lalta. Pe tiermurii acestoru riuri erau aredicate kirgasele (corturile) de lana a Turcomaniiloru si caii si-afláu érba gustósa in prisosintia. Turcomani'a aveá dreptu orasie dóue oase mari, Mace si Scharkhs. Numerósele despertiaminte de campamentu, cari erau imprasciate prin cele vái, se guvernáu de unu siefu, — numitu Aksakal séu „Barba-Alba.“ Se alegeán totu betrani, cá cei mai intielepti; dinsi si-luau puterea directu de la principe, care judécá si decidea mai pe urma in cestiuni grele.

De-abié se publicasera serbările investitureri candu de pe tiermurii, Attakului si Gorganului incepu a curge supusii principelui. Campulu se acoperi de corturi, drumurile eráu invelite de caletori, unii calari pe cai, altii de dromedari, câte — unii in cara trase de boi. Musicantii lasau sè-li se audia music'a tiepatória spre a scurt'a lungimea drumului.

Cu ajutoriulu a doi pociumbi aredicati pe o vétra se frigeau mnei intregi; tone pline de licuide intaritorie se goliau pe campu; poporulu de réndu voiá sè-si aiba ospetiulu seu vialu, animatu innainte de a se uitá de departe la exercitiele tineriloru nobili si de a urmari cu privire cursulu cailoru renumiti.

Dupa jocurile jórdu, alu caroru pretiu lu-cástigá El-Scheriff, si dnpu lupt'a cailoru d'Irak, usiori cá rondunicu, Ouzoun-Hassan oferí publiculu spectacolulu unei lupte intre camile.

Fara indoiéla erá crudelu si fapta de nemultiamire a aflá placere intr'o lupta crunta si mortala a nobileloru animale, cari sunt unu sorginte de avutia pentru tíera; inse acum ómenii uitase, cá acestu animalu dá prin pielea sa vestminte seraciloru, cá lui i-datorescu atátu materi'a de incalditu, cátu si o sare medicinala pretiósa, nu-si mai aduceau aminte de curagiulu lui in indurarea strapatielorlu, de docilitatea, de puterea lui spre a purtá povóre, de cumpetinti'a

lui, care lu-face sè se indestulésca a pasce nisce tuftie macre, saróse, flori de soda séu frundiele mésambryanthemei (flórea de média-di, o planta cu frundie grase si sucóse). Nu mai voiau sè o védia rentórsa de pe o lunga caletoria, culcata pe pamentu in apropiarea stapanului seu si aredicandu-si ochii intieleginti si blandi la dinsulu. Acum trebuia sè se aprindia de mania animalulu, care sè lasa a fi condusu de unu copilasiu; trebuia sè rosiésca cu sangele seu pamentulu udatu de sudórea sa. Se pregatise intr'unu siesu incungiuratu de pociumbi o arena fórté mare; suprafaci'a locului formá o aredicatura naturala, pe care ocupau locu mii de ómeni; dupa-ce Ouzoun-Hassan si famili'a sa si-ocupase loculu in logea loru, se dedú semnalulu luptei prin resunetulu petrundiatoriu a cinci sute de trompete de arama. Nisce sclavi imbracati in vestiminte rosie, strimte, deschisera celu dóue porti ale arenei, prin fiasce-care dintr'acestea innaintá câte unu luptatoriu.

Cându ajunsera in mediuloculu cercului, camilele si-intórsera incetu capetele intieleginte indere-tre, si-undulaserá grumadii lungi si indoatiósi cá-si a girafiloru si cocostórgiloru si crediendu cá voru sè li puna povóre, ingenunchiasera pe pamentu. Acum venira paditorii si forciara animalele a se sculá, apoi si-uierara sbiciele de pele, animalele se agitau unulu in contr'a celuilaltu, pana ce din nári incepu a li curge bale spumóse si in ochii loru a schinteiá mani'a. Atunci budiele loru cele gróse se contrasera, cu copitele scumau pamentulu, se apropiara de a latulu si se isbira catr'alalta cu gheburile loru cele enorme. Fara indoieála dinsele sciau, cátu li sunt grumadii de slabi, cáci continuara loviturile aceste dureróse si sangeróse, pana ce un'a dintre ele cadíu murinda la pamentulu rositu de sange. Acum survietuitoria, spariata si surprinsa, se aplecá a supra cadavrului, si redobendindu-si blandeti'a naturala, perduta momentan prin selbateci'a omenésca, linse ranele aceleia, carei i causase mórté.

Unu combatu fictu alu tineriloru ostasi urmá luptei camileloru.

El-Scheriff dete dovedí nóue de desteritatea sa; poporatiunile lu-impregiurau emulandu, si adresandu-se catra Ouzoun-Hassan si catra tinerulu princiu, i rogau, sè indeplinésca oper'a de eliberare a Turcomaniei facéndu-o independinta de Mahometu. Laudele data fiului seu implura anim'a lui Ouzoun-Hassan de superbia indreptatita.

Dinsulu totusi esistá a respunde copiloru, cari lu-impregiurau, candu El-Scheriff, cu facia aprinsa de entusiasmu si cu o cautatura schinteiatorí'a, eschiamá :

— Taica si Domnitoriu! eu cercu de multu ocasiunea de a-mi cástigá ceva-si gloria; permite-mi de a profitá de acést'a!

O strigare de bucuria generala primí aceste cuvinte a le junelui.

— Nu te sciam ambitiosu, — respunde Ouzoun-Hassan; ba de cátu-va timpu par' cá despretiuiasi séu uitase-si de glori'a armeloru.

— Acum, candu tóte par' cá se unescu spre a ni schimbá destinele, vi-o potu marturisi; eu dórescu a dobendí pe vér'a mea, Anna, de consócia; imperatulul Davidu póte nu mi-o va refusá, déca mi-ar datorí mie

marirea puterei sale si nisce aliantie puternice. Cu ocasiunea caletoriei mele la Trapezunt'a intielesei, cá jugulu sultanului apésa tare pe descendintele Comneniloru. Mahometu a rapitu la sine Brussi'a si Constantinopolea, dinsulu arde de dorulu Trapezuntei... Davidu presimtiesce si se teme de acést'a. Sultanulu nu póte suferi atátu de aprópe de statele sale o putere totu-de-una gat'a a se aliá cu Camaraní'a spre a-si aperá séu a-si recuceri independintí'a.

Sè nu asceptámu ataculu lui Mahometu alu II-le; sè-i prevenimú si sè-lu lovimú cei d'antái; sè ne punemu in fruntea braviloru Turcomani, cari vi ceru bataia; sè ni chiamámu intru ajutoriu marin'a Veneciei si Genuei; sè resculamú Persi'a, pe care Mahometu alu II-le nu va intardiá a o amerintiá; sè realisámu visulu gigantu alu lui Timour-Lenk si sè aredicámu sceptrulu cadíutu din man'a lui murinda.

„Ocasíunea ni se presinta indoitu favoritoria. Éca terminulu, candu imperatulul Trapezuntei trebue sè-si solvéscá tributulu, aci Tramiteti o solia la Constantinopolea si provocati in numele vostru pe Mahometu alu II-le, sè vi tramita darea, care o datoríá lui Kara-Youlonk, alu caruia crede devenise-ti, si in numele unchiului, sè renuncie la cele patru-dieci de mii de galbeni, ce dinsulu trebue sè-i solvéscá.

— Intreprinderea e indresnétiá, — respunde Ouzoun-Hassan.

— Ba e nebuna, — adause princes'a Sara.

Dupa ce maic'a lui Ouzoun-Hassan revocá fiului seu in tirmeni energici in memoria nefericirea familieí loru; dins'a i aretá pacea, ce urmase tragedieloru in-fricosiate si rogá pe principe, sè nu asardedie a perde pacea scumpu cumperata prin unu actu de nebuníá de cele mari.

— Asculta, — i díse ea; — nu contá la Davidu. Ori cátu de mare sè-i fia mani'a si rusinea de a recunosce pe Mahometu dreptu suseranu, dinsulu totusi nu va încercá personalminte nimica pentru mari'a casei sale. Pamentulu, pe care ambla, tremura sub pasii sei. O mana de copilu e pré destula spre a-lu doborí de pe tronul. Lui Davidu i lipsesce energí'a si acést'a ti-va dovedí-o chiar in acelu momentu, candu tu vei riscá totu pentru dinsulu.

„Eu lu-iubescu sinceru, amu crescutu la olalta mari, inse fiulu meu mi-e mai scumpu decátu fratele; eu am fostu partasi'a vietiei sale, tie ti-am datu-o a mea. Sufletulu familieí nu e Davidu, ci Iléna; acést'a e mare, nobila, drépta si santa.

Dins'a sémena acelei Irine Cantacuzene, care apera Dydistimulu, pana ce barbatulu ei scapá de mórté prin fuga.

„Ori ce eroismu ar fi la innaltínea caracterului ei. Dins'a se rogá odinióra lui Davidu, sè nu usurpedie tronulu sangerosu alu lui Kalo-Ioanu! dins'a va fi cea d'antáia, care i va aretá neputintí'a de a se puté luptá cu Mahometu alu II-le.

— Nu vomu fi singuri, candu lu-vomu combate, maica-mea!

(Va urmá)

S A L O N U.

Calindarulul septemanei.

Duminec'a 19-a dupa Rusalii, Evang. 4 Luca Cap. 8 st. 5—13.		
Dumin.	3 15	Sf. Ierom. Dionisiu.
Luni	4 16	Sf. Par. Iroteiu episc. Athenelor.
Marti	5 17	Sta Mar. Charitina.
Mercuri	6 18	Sf. Mart. Apost. Thoma.
Joi	7 19	S. S. Mart. Sergiu si Vachu.
Vineri	8 20	Cuv. maica Pelagia.
Samb.	9 21	Sf. Ap. Iac. Alfeulu.

Optu-spre-diece birje.

Intr'una din noptile trecute o birja stetea inaintea unei case din strad'a Fontaine-Saint-Georges in Paris. Birjariulu asteptá liniscitu in siediu-tulu seu, far' a-i pasá de cele ce se petreceau in giurulu lui.

Unu altu birjariu se abatú totu prin acea strada, si zarindu pe acest'a, si-opri caii si lu-intrebá:

— Ce faci tu aice?

— Eu? Asteptu pe unu pasageru.

— Tu ai norocu. Eu trebuie sè me ducu a casa, càci n'am ce sè facu. Este dóra aice vr'o svarea?

— Asiá mi se pare. Pasagerulu meu a fostu imbracatu fórte elegantu si n'a pré cutezata sè se misce cá nu cumva sè-si derangeze toalet'a.

— Curiosu! Nu se vede nici o lumina.

— Salonulu de siguru va fi in curte; ti-spunu tic, cà pasagerulu meu asiá a fostu imbracatu cá si candu s'ar fi dusu la nunta.

— Déca aice se tine o soarea, care nu se póte incheiá decátu cam la dóue óre dupa miédia-nópte, va fi trebuintia de birje.

— Asiá credu si eu.

— Aice potu sè facu unu câstigu. Me voiú postá dara dinapoi'a trasurei tale.

Peste câte-va minute vine unu altu birjaru, acela face acele-si intrebári, primesce acele-si raspunsuri si se opresce si acel'a.

Mai tardiu vine alu patrale birjaru.

— Intielegu.

— Sè ve descriu pe pasagerulu meu? Nu e nici betranu, nici tineru, — nici frumosu, nici uritu.

— Unu omu de totu ordinariu?

— Asiá. Elu siede in strad'a Labrugère.

— Dar aceea nu e decátu in departare de doi pasi de aice.

— Da.

— A ploatu?

— Ba.

— Asiá dara pentru ce a luatú o birja, spre a merge in a trei'a casa de la locuinti'a sa? De siguru, aice e o soarea.

Si alu patrale birjariu inca se opri.

Dóra potu sè tradezu cetitoriului secretulu, cà pentru ce acelu pasageru si-a luatú o birja?

Elu a voitu sè mérga intr'unu balu si si-a facutu o toaleta stalucita, precum si birjariulu fórte bine a observatu. S'a frisatu si si-a cumperatu manusi glaçés. Elu s'a vedíutu in oglinda si si-dise: Ce omu frumosu! . . . Si ast'a i siopiti o idea.

— Madame X., si-dise elu, — careia de câtu-va timpu i facu curte, nici odata nu m'a vedíutu imbracatu asiá de multu in favorulu meu . . . Ea nu se duce in societate, càci gelesce. I voiú face o scurta visita. Acuma sunt nóue óre, unu patrariu de óra voiú remané la ea, si dupa aceea voiú merge la balu. Pria ast'a voiú avé dóue folóse: antáiu, ea me va vedé frumosu imbracatu, — si a dóu'a va observá, cà pentru ea jertfescu si o parte din balu, si astu-felu va ascultá mai bucurosu amorulu meu.

Elu luá o birja cu plat'a pe óre si ordoná a-lu duce in strad'a Fontaine-Saint-Georges.

Cas'a in care siede madame X. pe o casa liniscita, in care proprietariulu ei nu suferé nici copii nici cani, si in care fia-care partida, care vine a casa dupa unu-spre-diece óre nóptea, platesce o pedépsa de 50 centimes portariului.

Madame X. se uriá; adoratorulu fu bine venitú. Elu i se planse, cà „e silitu“ a merge in societate, cà trebuie sè implinésca o „dctoria neplacuta“, si si-esprimá parerea de reu, cà madame X. din caus'a doliului nu póte sè mérga in acelu balu.

Elu petrecú cu atentiune pendul'a; madame X. se parea confusa. Elu si-dise de totu incetu, cà a trecutú mai bine de unu patrariu de óra de candu a vinítu; dar se linisci cá localulu de balu nu este asiá departe; putea sè remana trei-dieci si cinci de minute la frumós'a.

Ea erá mai afabila decátu de alta-data. Nu potu sè spunu, déca cravat'a alba, sèu peptariulu de balu ori papucii de lacu, produsera acésta primire? Sèu dóra pentru cà elu voiá sè mérga in altu locu? Motivulu din urma are pretiu mare in ochii unei femei. Nici o femeia nu vede bucurosu, daca unu aderatoriu — fia acel'a câtu de neinteresantu — merge la alte femei.

Conversatiunea curgea despre amoru, si ei discutara mai multe teorii seducatóric. Omulu nostru cugetá la birja; aceea lu-constá doi franci pe o óra. Elu cautá a-si scóte neobservatu orologiulu. Madame X. dise rece: „Pentru ce nu scoti orologiulu negenatu? Dta vrei sè mergi in societate. Intielegu nerabdarea dtale.“ Elu response: „Ah! madame!“

Elu calculá, cà óra inceputa trebuie platita cá o óra intréga. Asiá dara nu trebuia sè grabésca asiá tare. Apucá o mana care la inceputu se retragea, dar apoi remase in a lui. Érasi conversara despre amoru, despre curatulu, idealulu amoru. Se simtiea capabilu de unu atare.

Erá miediulu nopti, candu madame X. dise: — E celu putinu 10 si jumetate. Du-te la balulu dtale! Eu sum o egoista. De siguru te-ai si superatu pe mine.

— Sunt numai 10 óre.

— Cauta-ti orologiulu!

— A statu.

— Cá si pendul'a mea.

— Pentru ce me tramiti asiá curendu?

— Acolo te astepta.

— In totu loculu me voiú uri,

— E pré amabilu. Asiá dara inca unu patrariu

de óra. Dar apoi trebuie să te duci. Nimene nu rămâne aici tardiu la mine. Portariulu se culca la unu-spre-diece ore. Ar fi unu scandalu.

Si teoriile erasi se pusera in cerculu conversatiunii. Adoratoriulu vorbía despre amoru. I se raspunde: „Nu! Remani amiculu meu!“ Apoi conversara despre amicía. Erá o óra si jumetate.

Tochmai atunci alu doile birjariu întrebá pe celu d'antâiu: „Ce faci tu aici?“

Atunce madame X. esclamá:

— Sunt unu-spre-diece ore. Departéza-te iute, înainte de ce se va culcá portariulu!

Nimica nu favoriséza într'atât'a minutele de amoru cá si o pendula care a statu.

Inamoratulu mai remase inca diece minute. Peste o jumetate de óra i se declara, cá timpulu ficsatu a trecut. Elu la rîndulu seu raspunde, cá e deminét'i'a la dóue ore. Madame X. esclama: Sum perduta! Du-te! Dar portariulu?

— Elu dórme, si crede cá m'am departatu de multu. Séu mai bine: elu nici nu m'a vediutu intrandu . . .

— Aici credi?

— Nu m'a întrebatu la cine vinu, si nu i-am disu nimica . . .

— E bine, ce e de facutu?

In momentulu acesta se postá a patr'a birja inaintea casei.

— Unu lucru fórte simplu, — raspunde inamoratulu. Me voi departá numai in reversatulu dioriloru, si atunce voi cautá să nu me observe nime.

— Dar pana atunce?

— Pana atunce pórtá-te cá si candu nici nu asiu fi aici. Du-te in odai'a dtale. Eu remanu in salonu, in acestu fotelu.

— Ast'a e o positiune rea.

— Credi, cá voi dormi?

— Nici eu nu-mi voi inchide ochii. Sè conversámu!

— E bine!

Ei se pusera la gur'a cuptoriului — si tacura. Din candu in candu suspinara.

Cetitoriulu de siguru va întrebá: Lunga mai este istori'a acést'a?

Istori'a e finita.

Candu inamoratulu parasí cas'a — erá deminét'i'a la cinci ore — optu-spre-diece birje stateau inaintea casei.

Figaro.

CE E NOU?

Adunarea din Lugosiu a Societáti pentru fondu de teatru romanu se va tine tocmai in diu'a in care va aparé acestu numeru. Precum suntem informati, in publiculu nostru este mare interessare pentru acésta adunare. Multi inse au promis a luá parte, inca si din locurile mai indepartate. Astfelu acolo vomu vedé nu numai cea mai mare parte a inteligintiei nóstre din partile banatiene, dar inca si pe alti represintanti ai diferiteloru tinuturi. In nrulu viitoriu vomu publicá unu raportu despre decursulu acestei adunári interesante.

Dlu Ioanu Brateanu, ministru presiedinte alu Romaniei, fu decoratu de Majestatea Sa regele cu ordinulu mare alu coróniei de feru.

Alergárilu de cai in Bucuresti s'au tinutu la

19 sept. st. v. pe campulu Florésc'a, langa barier'a Herestreu.

Agentu alu Romaniei la Roma s'a numitu dlu Georgeanu, in loculu dlui Essarcu.

Unu scriitoriu strainu despre poporatiunea romana din Transilvani'a. Celu mai renumitu foiletonistu magiaru, Porzó (Dr. Ágai) caletorindu la Sibíiu cu ocasiunea visitatiunei imperatului nostru in acele parti, scríe in diurnalulu seu beletristicu „Magyarország és a Nagyvilág“ urmatoriele: „Sibíiulu este orasiu frumosu, edificatu dupa form'a orasielor austriace, numai tégulu face esceptiune. ce are fisionomia orientale. Piat'i'a cea mare este plina de carutie, de poporatiune bruneta si blonda: cea d'antâi'a romana, acést'a din urma sassa. Nu cunoscú poporu, afara de celu spaniolu, carele aru avé atâte esemplarie de frumsetie femeiesca, cum este poporulu romanescu. Am statu într'unu coltiu si uimitu am pivitu la multimea de copile si femei romane ce trecea pe dinaintea mea. Lu-prinde pe omu admiratiunea de atâte frumsetie a sexului frumosu, dintre cari trei romance ar fi de ajunsu se faca renumitu unu orasiu germanu.“ Descrie cu viue colori imbracamintea pictorésca a femeiloru romane si dice, ca aceste intreco pe departe in frumsetie pe cele secuiesci si sassesci.

Jidovii in Palestina. „Jewish Herald“ dice, cá Palestina este de câtu-va timpu teatrulu unei adeverate invasiuni de jidani cari se duc din tóte punctele globului să se stabilésca acolo. Astu-felu cá poporatiunea israilita din Ierusalimu, Safetu si Tiberiada este acum de dóue ori mai considerabila de câtu in 1870. Cei cari desbarca in numeru mai mare sunt originali din Russia, Polonia si Germania. Este de noutatu, cá de mai multi ani, comunitátiile ovreesci din Ierusalimu, cari se impartu in trei natii numai sunt marginite in vechile loru cartiere; ele s'au respanditu mai peste totu. Se construiescu la Ierusalimu asiluri si scóle cu cheltuiél'a dloru Montefiore si Rothschild. Avisu jidaniloru de la noi!

Sinaia — scríe „Trompeta“ se infrumusetiéza si se impodobesce din ce in ce mai multu, si pare cá si chiar clim'a se mai indulcesce. Drumulu de feru inaintéza, si nevestesce, cá pré curendu amatorii voru plecá vér'a diminét'i'a din Bucuresti, cá sé dejune pastravi si cosuletie de branzuri escelinte in otelulu celu gratiosu si spatiosu, pe care lu-priimesce de cheia, dilele aceste, Bizadea Mitica, celu care a creatu Sinaia intalnire de petrecere. La palatulu Domnescu, cea mai maretia cladire in Romaniá, nu s'a lucratu estimpu, cáci caramid'a cea fabricata, continéndu varu in lutu, a tradatu nesoliditate, si estimpu s'a lucratu alta caramida, mai solida, pentru urmarea zidirii. Poposirea venatoriei, cas'a padurarului, si grajdurile, sunt ispravite cu deservésire si sunt de respusa frumusetia, facendu unu contrastu de arta si civilisatiune in mijloculu selbataciei. Cas'a generalulu Florescu, pare unu Palatium alu gustului Florescu, pare unu Palatium alu gustului francesu la primirea in Sinaia. Am mai spus, cá cu acésta parte a Romaniei, cu valea Prahovei, nimicu nu se póte asemená. Filipescii, cu imens'a loru gradina de 40 pógone, unde artistulu Meyer a plantatu imagin'a talentului seu nemuritoru, si unde perfectiuniile se adauga pe tóta diu'a, tindiendu să devina acésta gradina prim'a gradina in Romani'a; Calinescii, cu capel'a mausoleu alu numuritorului Mavros: Florescii, cu

situația și grădina lor; Baicoii, incomparații în simetriile plantațiilor și în educațiile orticole; Campina devenită o singură proprietate, cu castelul său cel nou pe Doftana și cu casele printului Dimitrie Styrbei, transformate în școlă de lemnari cu elevi români interni; Breaza printului Bibescu; Comarnicul, Prapastiloru, și din Sinaia pe sub Bucegi, pe Pruhova sgomotoasă, printre muntii d-lui Crețulescu, până pe platoul Predealului, — întreaga această parte e Romaniei, dotată de natura, împodobită de civilizație, și poporată cu o culegere din ceea ce are Romanii mai elegantu, îndestulădă și ochiul și fantasia, și pe pictori și pe poezi.

Deanu traiesce! S'a scris în diuarie, că Deanu, vestitul capitan de lotrii din Ardeal, a fostu omoritu de unu locuitoriu dintre munti. În urma inse s'a constatat, că celu ucisu n'a fostu Deanu, ci altulu care tare semenă lui.

De pe campulu de resbelu n'avemu nimica de notatu; ambele parti stau în pozițiile de mai înainte. Cu atât mai multu se lucra inse pe calea diplomatică. În Livadia unde petrece țiarulu Rusiei, și unde s'osi generalulu Sumaracofu cu respunsulu imperatului Austriei, se țienu consultari de mare ponderositate. Principele Carolu alu Romaniei tramise pe ministrulu pres. Brătianu, pe ministrulu de resbelu Slaniceanu și pe adjutantulu său pentru a feliicită pe țiarulu Rusiloru. O scire telegrafică anunția, cumcă armata română se concentrădă la manevrele de torma, pentru care scopu s'a chiamatu toti rezervistii la arme. După alta scire, nu trupe rusesci, ci romanesci și austriace ar avé se ocupe provinciile rescolate. — Turcii ar fi gata a legă armistitiu pe siese luni, adică până la finea lui martiu; inse serbii nu sunt aplecati a primii unu armistitiu atât de lungu, ci voiescu a se folosi de erna, candu ajutoriulu Rusiei pôte fi împreunatu cu mai mari rezultate. Aliantii Rusiei cu Itali'a se sustiene în contra tuturor desmintiloru. Tienut'a Italiei a adusu cercurile din Viena în mare agitațiune.

Flamur'a lui Hymen.

Dlu Ioan Belesiu avocatulu în Aradu, și-a incredintiatu de socia pe domnișor'a Aurelia Ratiu, fiică d-lui Iacobu Ratiu comerciantulu în Lipova.

Dlu Georgiu Popu, comerciantulu în opidulu Iliă muresiană, la 9 sept. s'a cununatu cu domnișor'a Sofia Nadasdi.

Dlu Dimitrie Cornea, teologulu absolutulu din dieces'a Aradului, la 1 oct. a condusu la altaru pe domnișor'a Maria Belesiu, fiică d-lui Ioanu Belesiu, preotu în Odvosiu, comitatulu Aradu.

Biserica și școlă.

Maj. Sa regele a daruitu școliloru poporale gr. or. din Sibiiu 300 fl. pentru a se cumperă requisitele de învățământulu.

Femeile că pompiere. Unde s'ar puté întemplă acest'a în altu locu, afara de America?! Din Massachusetts se scrie, că în noulu colegiu din Wellesley elevele au infintiatu între sine unu corpu de pompieri. Scopulu acestei corporații este de o parte a îngriji de aperiare în casulu deca în colegiu său giuru s'ar escă focu; era de alt'a a învățá elevele, că

în casulu deca mai tardiu în propriile lor case s'ar ivi atare nenorocire, se scia ce se face? Colegiulu are tôte instrumintele trebuinciose. La fii-care tulumbe sunt impartite câte siese fete, dintre cari un'a e comandant'a. Personalulu a doue-dieci de tulumbe formă unu despartimentulu, și stă sub comand'a unei capitanesce. Diece despartiaminte formă o trupă, și în fruntea acesteia stă comandantele diriginte și unu secretariu.

Societati și institute.

Societatea academică română din Bucuresci au alesu de membrii: pe dnii Vasile Maniu și Al. Papadopolu Calimachi pentru secțiunea istorică, și pe dnii Grig. Stefanescu și Stefanu I. Falcoianu pentru secțiunea științelor.

Tinerimea studioasă română de la universitățile din Paris, Viena, Budapesta, Clusiu, precum și de la alte institute de învățământulu, s'au întrunitu și în acestu anu în societățile lor literare. „Societatea Petru Maior” a tinerimei din locu — precum ni se raportădă — a țienut siedinti'a s'a de constituire în 1 octomvre a. c. în carea s'a preliminaru budgetulu anului școlasticu curinte, s'a conferitu mai multor tineri studiosi, lipsiti de mijloce, cuartiru gratuitu în localitatea societății, și-a alesu comitetulu, de pe acestu anu în urmatoriulu modu: de presedinte Dr. med. George Vui'a, vice-pres.: Ioanu Dragosiu jur., secretariu: Gavrilu Ardeleanu med., cassariu: Victoru Babesiu med., controlorulu: Aureliu Chisbachu med., notari: George Ocasiu filos., și Demetriu Joviti'a techn., bibliotecariu: Augustinu Dumitreanu med.; dorimu din anima că tinerimea noastră se corespondă deplinu chiamării sale, și că publiculu românulu se spriginăscă cu tóta caldura cauz'a junimei noastre, făcându astu-felu posibilu prosperarea acestorulu societăți de înalta misiune.

Literatura.

La redactiunea noastră se afla de vendiare următoarele opuri:

„*Selavulu Amurului*”, romanu originalulu de Ios. Vulcanu, în trei tomuri, pentru abonantii „Familiei” 2 fl., pentru alții 3 fl.

„*Poesii*” de Iosifu Vulcanu. Unu tomu. 208 pagine. Pretiulu pentru abonantii „Familiei” 50 cr., pentru alții 1 fl.

„*Columba*”, romanu într'unu volumu de Alesandru Dumas, tradusu de Iosifu Vulcanu. Pretiulu pentru abonantii „Familiei” 50 cr., pentru alții 1 fl.

„*Le unde nu este rentorcere*”, romanu într'unu volumu de Adrien Gabrielli. Tradusu de T. Budu. Pretiulu pentru abonantii „Familiei” 50 cr., pentru alții 1 fl.

„*Cavalerii Noptii*”, romanu istoricu, în 5 tomuri mari, de Ponson du Terrail, tradusu de Iosifu Vulcanu. Pretiulu pentru abonantii „Familiei” numai 2 fl. 50 cr., pentru alții 6 fl.

„*Novelle*” de Iosifu Vulcanu. Trei tomuri. Pentru abonantii „Familiei” tôte la olalta 1 fl. 50 cr., — pentru alții 3 fl.

Proprietariu, redactorulu respundietoriu și editoriu: IOSIFU VULCANU.

Cu tipariulu lui Alesandru Kocsi în Pest'a. 1876. Calea țierei nr. 39.